4A namo į PV kasamoje tranšėjoje atlikti žvalgymai, kurių metu fiksuoti XX a. perkasimai ir supiltiniai sluoksniai.

Tyrimų **Vytauto g.** 22 metu ištirtos 2 perkasos (kiekviena 4x1 m dydžio) ir žvalgyta 55,5 m ilgio trasa. Perkasose aptiktas pilkos žemės sluoksnis su XVIII–XX a. datuojamais radiniais. Žvalgymų metu trasos vietoje po velėna aptiktas 50–95 cm storio pilkos žemės sluoksnis su XIX–XX a. datuojamais radiniais. Įvado į **Šiaulėnų g**. 3 namą vietoje ištirta 5,5x1 m dydžio perkasa (5,5 m² plotas), aptiktas 0,55–1 m storio XX a. II puse datuojamas kultūrinis sluoksnis. Nuo **Kėdainių g.** 13 namo į ŠV tiestų vandentiekio ir kanalizacijos tinklų įrengimo vietoje (iškasta 16 m ilgio, 0,7–1 m pločio ir 1,1–2,1 m gylio trasa) 14,5 m² plote atlikti žvalgymai. Po velėna aptiktas 0,6–1,4 m storio pilkos žemės su griuvenomis sluoksnis, kuriame rasta XIX–XX a. datuojamų radinių: buitinės keramikos šukių, koklių fragmentų, vinių, pasaga, geležinio sviedinio fragmentas, stiklinių butelių. 0,6–1,4 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus rastas pilkos žemės sluoksnis be radinių. 1,3–1,5 m gylyje pasiektas įžemis – šlynas. Įvadų į gyventojų namus vietose, Panevėžio g. 6, Progimnazijos g. 3, Kaštonų aikštėje 6, 8, 10, Vytauto g. 5, Vilniaus g. 25, 27, vykdyti žvalgomieji tyrinėjimai. Jų metu **Kaštonų aikštėje** ištirtame šurfe 6, 1,3 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus aptiktas 60 cm storio tamsiai pilkos žemės sluoksnis su XVIII–XIX a. datuojamais radiniais (2 pav.). Į PV nuo Vytauto g. 5 namo iškastame šurfe 9, 1,2 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus aptiktas tamsiai pilkos žemės sluoksnis su negausiais XVIII–XX a. pradžios radiniais. Likusiuose šurfuose rasti kultūriniai sluoksniai su XIX–XX a. datuojamais radiniais.

2 pav. 3 Nikolajaus I grašiai (1835–1841 m., Lenkija) iš šurfo 6 Kaštonų aikštėje. V. Juškaičio nuotr.

Fig. 2. The Nicholas I 3 groats (1835–1841, Poland) from test pit 6 in Kaštonų Square.

The Investigations in Šeduva

In 2011, surveys, evaluations, and excavations were conducted at the site of the water and sewer service lines for residential homes in Kėdainių, Panevėžio, Progimnazijos, Šiaulėnų, Vilniaus, and Vytauto Streets and Kaštonų Square in Šeduva Old Town (Fig. 1). 12 test pits (a total of 23 m²) were excavated in their courtyards and driveways. 28.5 m² were excavated during the excavation and 350.5 m² were surveyed. Cultural layers with 18th–20th-century finds were discovered in places during the investigation (Fig. 2).

ŠVĖKŠNA

Indrė Šimkutė

Sklypas Liepų aikštėje 25

Pirmą kartą Švėkšnos vardas (tiesa, ne vietovės, o upelio) istoriniuose šaltiniuose pasirodė XIV a. pabaigoje, kai Ordino vertėjas ir žvalgas Gailinis aprašė kelią nuo Klaipėdos iki lietuvių žemės (*Švėkšna, Čikaga,* 1974, p. 57). Po Melno sutarties 1422 m. Švėkšna atsidūrė

1 pav. XVIII a. pastato pamatų bei aslos liekanos. I. Šimkutės nuotr.

Fig. 1. The remains of the foundation and earthen floor of an 18th-century building.

pačiame Prūsijos ir Lietuvos pasienyje. Pro ją XVI a. ėjo keliai į Tilžę, Klaipėdos uostą ar Varnius. Minima, jog tuo metu judėjimas pro miestelį einančiais keliais matyt, buvo intensyvus, juo važiuodavo daug pirklių ir keliauninkų (Rugis J., *Švėkšnos praeitis*, 1950, p. 8–10). Švėkšnos gyvenvietė aprašyta 1509 m. gegužės 21 d. bažnyčios įkūrimo akte, kurį Pašakarnių dvare pasirašė Žemaičių seniūnaitis Mikalojus Jonavičius Kęsgaila. Iš viso XVII a. viduryje Švėkšnoje gyveno apie 500 žmonių, čia veikė turgus. 1998 m. archeologinių tyrimų metu dabartinėje Turgaus aikštėje buvo užfiksuotos statinių liekanos, priklausiusios ankstyvajam Švėkšnos miestelio istorijos etapui (XVII a.) (*ATL 1998 ir 1999 metais*, Vilnius, 2000, p. 426–427). Švėkšnos dvaro inventorius rodo, kad 1695 m. miestelyje jau gyveno apie 700 žmonių. Po karo su švedais, maro XVIII a. pradžioje gyventojų čia sumažėjo beveik perpus. Po to miestelis vėl smarkiai ėmė augti ir XVIII a. viduryje Švėkšna buvo vienas stambiausių miestelių Vakarų Žemaitijoje.

2011 m. birželio–liepos mėnesiais Švėkšnos miestelyje (UK 17112) (Šilutės r.), Liepų aikštės sklypo 25 vietoje, kur anksčiau stovėjo XX a. statytas gyvenamasis pastatas, BRIAI vykdė archeologinius tyrimus. Šiame sklype buvo numatyta statyti amatininkų namus. Sklypo ŠR dalyje, palei Liepų alėją 0,4–1,5 m gylyje aptiktas kultūrinis sluoksnis, preliminariai datuotas XVII–XVIII a. Čia ištirtos 3 tarpusavyje susijusios perkasos, kurių bendras plotas buvo 120 m^2.

Nuėmus paviršinį griuvenų sluoksnį, per visą tiriamą plotą iki 10 cm gylyje atsidengė XX a. I pusės statyto gyvenamojo namo pamatai, rasta nemažai šio pastato gyvavimo laikotarpiu sukauptų radinių, tarybinių monetų. Preliminariais duomenimis, pastatas statytas ne anksčiau kaip XX a. antrajame dešimtme-

tyje, tai liudija pamatuose įdėtos 7 monetos. Ankstyvesnis XIX a. pastatas stovėjo kiek toliau nuo dabartinės gatvės užstatymo linijos. Tiriamo ploto ŠV pusėje buvo atidengta raudonų plytų krosnies pado dalis su šalia jo nuklotu plytų grindiniu, priekrosniu. Padarius išpjovą perkasos ŠV krašte buvo išsiaiškinta atidengtos konstrukcijos struktūra. Krosnies pado plotis 1,3 m, pado aukštis siekia 20 cm. Jis sudėtas iš plytų (29x14x7; 20x14,5x6,9 cm dydžio), rištų moliu. Priekrosnis statytas šalia krosnies, dalis jo plytų (32,5x15,2x7 cm dydžio) buvo užpiltos kalkių skiediniu. Preliminariais duomenimis, nemaža surinktų koklių kolekcija čia rodytų stovėjus koklinę XIX a. krosnį.

Kaip manoma, ankstyviausio užstatymo pamatai priklauso XVIII a. II pusei. Rasti pastato R sienos (jos ilgis 8 m) du kampai. Pamatai įkasti į XVIII a. susiformavusią rusvos spalvos žemę, kurioje pasitaikė pavienių degėsių ir nedegtos statybinės keramikos gabalėlių. Tarp akmenų vyrauja gelsvos spalvos švarus smėlis. Akmenys – lauko rieduliai. Didžiausi akmenys 50x40x23 cm, 70x46x20 cm dydžio. Tarpuose tarp didelių akmenų pasitaiko nedidelių, taip pat ir tašytų akmenukų, kurių dydžiai 8x7x7 cm; 9x7x6 cm. Šio XVIII a. pastato viduje atsidengė išilgai jo R sienelės ėjusių pamatų medinės, vietomis nevisiškai išlikusios apie 20 cm pločio sijos. Tuo pačiu metu buvo formuojama ir asla (1 pav.). Manoma, kad akmenų pamatai ir medinės sijos nebuvo vienalaikiai, akmenų pamatai galėjo atsirasti kiek vėliau, rekonstruojant jau stovintį pastatą. Tai rodytų ant aslos susikaupęs rudas sluoksnis, kuris (tik permaišytas) buvo po tais pačiais XVIII a. datuojamais pamatais. Apibendrinant galima teigti, jog visos paminėtos struktūros: XVIII a. akmenų pamatai, medinių sijų konstrukcijos ir asla yra laikomi to paties horizonto struktūromis. Pastato gyvavimo laikotarpiu susikaupė pilkos žemės sluoksnis. Jame pasitaiko gelsvo smėlio lęšių, oranžinės spalvos statybinės keramikos gabalėlių, organinės kilmės priemaišų, kaulų, molio intarpų, vietomis – degėsių. Su šiuo užstatymo horizontu siejami XVIII a. būdingi radiniai: aptikta daug prūsiškų monetų, daugiausia datuojamų XVIII a. viduriu – II puse, buitinės keramikos šukių, statybinės keramikos fragmentų, gyvūnų kaulų, stiklo dirbinių fragmentų – daugiausia langų stiklo. Taip pat rasta sagų, metalo atraižėlių, antpirščių, adatėlių, karoliukų, medaliukas ir kt.

2 pav. Sluoksnių stratigrafija ties duobe, atidengta po XVIII a. pastato pamatais. I. Šimkutės nuotr.

Fig. 2. The layer stratigraphy at the pit unearthed under the 18th-century building foundation.

XVII a. užstatymo liekanų nerasta, tačiau per visą perkasos plotą buvo atidengtas šio laikotarpio kultūrinis sluoksnis, išsiskiriantis labai tamsia konsistencija. Sluoksnio storis vidutiniškai siekia nuo 10 iki 20 cm, vietomis yra perkastas statant vėlyvesnius pastatus. Daugiausiai šiam laikotarpiui būdingų radinių buvo rasta apie 1,5 m gylio duobėje 27. Iš čia buvo surinkta buitinės keramikos šukių, degtų tiek oksidacinėje, tiek redukcinėje aplinkoje, taip pat nemažai dubeninių koklių fragmentų. Ūkinė duobė buvo užpildyta per kelis kartus, matyti įkasimo žymės. Duobės dugne atsidengė tašytų akmenų (7 akmenys) linija, kurios paskirtis kol kas nenustatyta. Kita atliekų duobė atsidengė po XVIII a. pamatais (2 pav.). Jos gylis siekė 3,3 m. Duobės užpildas – tamsi molinga žemė su degėsiais ir statybine keramika: raudonos plytos, čerpės, gausu dubeninių koklių fragmentų, rasta audinių, didelių puodų šukių. Manoma, kad iš šios vietos buvo imamas smėlis, galbūt bandyta kasti šulinį. Užvertus duobę po gaisro atsiradusiomis šiukšlėmis (XVII a.) ir pastačius pamatus (XVIII a.) šioje vietoje susidarė smegduobė, kuri sugadino XVIII a. pamatus. Matyt, pastatas dėl šios priežasties ir buvo rekonstruojamas. Visame plote įsikasus iki įžemio, apie 75 cm gylyje atidengta nemažai stulpaviečių ir duobučių, atsiradusių čia dėl vykdytos ūkinės veiklos. Preliminariais apskaičiavimais tyrinėjimų metu buvo surinkta keli tūkstančiai radinių.

The Plot at Liepų Sq. 25

In 2011, BRIAI conducted an excavation in the town of Švėkšna (Šilutė District), during which a total of 120 m² were excavated and development horizons from three different periods were recorded: 20th, 19th, and 18th-century building foundations (Fig. 1). A layer of grey earth had accumulated during the earliest (mid-18th century) period of the building's use. The characteristic 18th-century finds should be connected with this development horizon: a large quantity of Prussian coins mostly dating to the mid – second half of the 18th century, sherds of household pottery, fragments of construction ceramics, animal bones, and fragments of glass artefacts, mostly window glass. Buttons, metal strips, thimbles, small needles, beads, and pendants were also found. Although no remains of any 17th-century structures were found, a cultural layer from this period was unearthed everywhere in the trench. Many postholes and pits were unearthed in the sterile soil throughout the area. Several thousand finds were collected during the excavation. The finds were mostly discovered in two large pits, one of which was even 3.3 m deep and contained rubbish discarded after a fire (Fig. 2). The bulk of the pit's finds consisted of red bricks, roof tiles, an abundance of 'bowl-shaped' stove tile (*Schüsselkacheln*) fragments, and some fabric. All of the collected material shows that intense life and trade contacts with East Prussia occurred at this location.

TELŠIAI

Darius Kontrimas

Katedros aikštės tęsinys

Seniausia žinutė apie Telšius yra iš XV a. vidurio – tai 1450 m. žemaičių seniūno Jono Kęsgailaičio Telšių aprašymas. XV a. Telšiuose jau buvo ir valstybinis dvaras. Sprendžiant iš